

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ТОШКЕНТ
ДАВЛАТ
ИҚТИСОДИЁТ
УНИВЕРСИТЕТИ**

**“ХАЛҚАРО МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ СТАНДАРТЛАРИГА
ЎТИШ ВА ХАЛҚАРО ТАЖРИБАНИ ЎЗБЕКИСТОНДА
ҚўЛЛАШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ”**

**мавзусидаги
халқаро илмий - амалий анжуман
мақолалар тўплами**

ТОШКЕНТ – “ИҚТИСОДИЁТ” 2022

қўлланма. Тошкент – 2004.

10. Ортиқов А.А., Ташманов Ғ.Д., Турсунов С.Д. Суд бухгалтерияси. Дарслик. Тошкент - 2010 й.

11. Рустамов Ш.М., Умаров З.Р. Холбаев М.А. Суд-бухгалтерияси. Дарслик. – Т., Академия 2012. – 147 б.

Дусмуратов Р.Д.
“Бухгалтерия ҳисоби, таҳлил ва аудит”
кафедраси мудири, профессор
Болтаев А.С.

“Бухгалтерия ҳисоби, таҳлил ва аудит”
кафедраси доценти, PhD
Тошкент давлат аграр университети
Тошкент, Ўзбекистон

Дусмуратов Р.Д. - заведующий кафедрой
учета, анализа и аудита, профессор
Болтаев А.С. - доцент кафедры «Бухгалтерский
учет, анализ и аудит», доктор философии
по экономическим наук
Ташкентский государственный
аграрный университет Ташкент, Узбекистан

Таъминот ташкилотлари ҳисоб сиёсатида солиқ солиш масалаларини акс
эттиришни такомиллаштириш

Улучшение отражения вопросов налогообложения в учетной политике
поставщиков

Мазкур мақолада таъминот ташкилотлари ҳисоб сиёсатида солиқ солиш масалаларини акс эттиришни такомиллаштириш масалалари ёритилган. Жумладан, солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсатини тузиш шакли, унда солиқ солиш билан боғлиқ масалаларни акс эттириш таснифланган ва тавсифлаб ўтилган ҳолда таклифлар берилган.

Калит сўзлар: таъминот ташкилоти, ҳисоб сиёсати, солиқ солиш мақсадларида ҳисоб сиёсати, солиқ, йиғим, бухгалтерия ҳисоби субъектининг раҳбари, бухгалтерия ҳисоби хизматининг раҳбари.

В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования отражения вопросов налогообложения в учетной политике закупочных организаций. В частности, форму учетной политики для целей налогообложения, в которой предложения классифицируются и описываются для отражения вопросов, связанных с налогообложением.

Ключевые слова: снабженческая организация, учетная политика, учетная политика для целей налогообложения, налог, сбор, руководитель субъекта бухгалтерского учета, руководитель бухгалтерской службы.

Жаҳонда «бухгалтерия ҳисоби бизнес фаолиятини ўлчаш, кузатиш ва умумлаштириш, молиявий маълумотларни шарҳлаш ва натижаларини раҳбарият ва бошқа манфаатдор томонларга самарали бизнес қарорларини қабул қилишга ёрдам бериш учун етказиш тизими»³⁴ сифатида қаралмоқда. Шу сабабли, бугунги кунда ҳўжалик юритувчи субъектларда, жумладан аграр соҳада фаолият юритаётган таъминот ташкилотларида Ўзбекистон Республикаси “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида”ги Қонуни ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган концептуал қоидаларга асосланган ҳолда фаолият хусусиятидан келиб чиқиб ҳисоб сиёсатини ишлаб чиқишни такомиллаштириш муҳим масалалардан ҳисобланади.

Маълумки, ҳисоб сиёсатини ишлаб чиқишда “Ҳисоб сиёсати ва молиявий ҳисобот” номли 1-сон Ўзбекистон Республикаси бухгалтерия ҳисоби миллий стандарти (БҲМС)да белгиланган умумий қоидаларга таянилади. Хусусан, мазкур БҲМСда “Ҳисоб сиёсати ҳўжалик юритувчи субъект молиявий ҳисоботни тайёрлаш ва тузиш учун фойдаланадиган махсус тамойилларни, конвенцияларни, тартиб ва амалий ёндашувларни ифодалайди” деб баён қилинган. Шу билан бирга, ҳўжалик юритувчи субъектнинг ҳисоб сиёсати субъект раҳбари томонидан 1-сон БҲМС асосида шакллантирилиб, молиявий-ҳўжалик фаолиятининг турли йиллар учун тузилган молиявий ҳисоботида келтириладиган молиявий кўрсаткичлар бир-бирига қиёсланадиган ҳамда бошқа алоқадор БҲМСлар билан бирга қўлланилиши белгиланган.

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, таъминот ташкилотларида 1-сон БҲМСда белгиланган умумий қоидаларга асосланган ҳолда ҳисоб сиёсати шакллантирилган. Бироқ, уларни бугунги кун талабига жавоб беради дея олмаймиз. Чунки, биринчидан бухгалтерия ҳисобини юритиш ва молиявий ҳисоботни тузишда ҳўжалик операцияларини акс эттириш, уларни ўлчаш ва очиқ бериш тартиби батафсил баён қилинмаган. Бу эса, ишлаб чиқилган ҳисоб сиёсати мантиқан изчил шакллантирилмаганлигини кўрсатади ҳамда у фойдаланувчилар эҳтиёжини қаноатлантирмайди ва бухгалтерия ҳисоби маълумотларининг ишончлилиқ даражасининг пасайишига таъсир кўрсатади. Иккинчидан, ҳисоб сиёсати таркиби асосан бухгалтерия ҳисобининг объектлари бўйича 1-сон БҲМСда белгиланган қоидаларни кўчириб қўйиш билангина чегараланиб қолинмоқда. Бу албатта, ҳисоб сиёсатини шакллантиришга қўйилган талабларга тўлиқ жавоб бермайди. Учинчидан, таъминот ташкилотлари айланмадан олинадиган солиқ тўловчиси бўлганлиги боис, ҳисоб сиёсатининг “Ҳисоб юритиш методлари” қисмида солиққа оид масалалар умумий асосда ёритиб ўтилган ҳолос.

Мазкур муаммо ва камчиликларни бартараф этиш зарурати ушбу мавзуда илмий изланишлар олиб боришни кўчайтиради. Албатта, ҳисоб сиёсатини

³⁴ https://saylordotorg.github.io/text_exploring-business-v2.0/s16-01-the-role-of-accounting.html

шакллантириш билан боғлиқ илмий-услубий ва амалий муаммолари хорижлик соҳа мутахассислари В.П.Астахов, Н.П.Любушин, В.В.Жаринов ва Н.В.Бородина³⁵, шунингдек, республикамиз иқтисодчи олимлари Р.Д.Дусмуратов, А.А.Каримов, А.К.Ибрагимов, К.Б.Уразов, Ж.Э.Қурбонбоев ва Б.М.Джураев ва бошқа олимлар³⁶ томонидан тадқиқ қилиб ўрганилган. Уларнинг илмий ва ўқув-услубий ишларида ҳисоб сиёсатининг назарий ва ташкилий-услубий жиҳатлари ўрганилган. Бироқ, мазкур илмий ишларда ҳисоб сиёсатида солиққа оид масалалар умумий тарзда ёритиб берилган. Бу эса, фикримизча ахборотдан фойдаланувчиларни солиқларни ҳисоблаш, ҳисобга олиш, ҳисоботини тақдим этиш ва тўлаш билан боғлиқ бухгалтерия ахбороти билан тўлиқ таъминламайди. Шу боис, ҳисоб сиёсатида солиққа оид масалаларни очиб бериш тартибига батафсил тўхталиб ўтмоқчимиз.

Маълумки, Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 30 декабрдаги ЎРҚ-599-сон «Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги Қонуни билан Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг янги таҳрири тасдиқланиб, 2020 йил 1 январдан кучга киритилди. Ушбу кодекснинг 77-моддасига мувофиқ солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсати солиқ тўловчи томонидан мустақил равишда белгиланади ва ихтиёрий шаклда тасдиқланади ҳамда унда қуйидагилар акс эттирилиши керак:

- агар солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, солиқ тўловчи ёки солиқ агенти томонидан мустақил равишда ишлаб чиқилган солиқ регистрларининг шакли ва уларни тузиш тартиби;

- унга риоя этилиши устидан масъул мансабдор шахслар;
- солиқ солиш мақсадларида алоҳида-алоҳида ҳисоб юритиш тартиби, агар бундай ҳисоб юритиш мажбурияти Солиқ кодексида назарда тутилган бўлса;

- солиқ тўловчи томонидан фойда солиғини ҳисоблаб чиқариш мақсадида сарфларни харажатлар сирасига киритиш, шунингдек қўшилган қиймат солиғини ҳисобга олишнинг танланган усуллари;

- хеджирланадиган таваккалчиликларни, хеджирланадиган моддаларни ва уларга нисбатан қўлланиладиган хеджирлаш воситаларини аниқлаш сиёсати, хеджирлаш операциялари, шунингдек бошқа молиявий таваккалчиликлар амалга оширилган тақдирда хеджирлаш самарадорлиги даражасини баҳолаш услубияти;

³⁵ Астахов В.П. Теория бухгалтерского учета. – Ростов н/Дон.: Издательский центр «МарТ», 2002. – 411 с.; Любушин Н.П., Жаринов В.В., Бородина Н.В. Теория бухгалтерского учета. Учеб. пособие для вузов / под ред проф Н.П.Любушина – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 198 с.

³⁶ Do'smuratov R.D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. –Т.: «Fan va texnologiya», 2013. - 476 б.; Каримов А.А., Исломов Ф.Р., Авлоқулов А.З. Бухгалтерия ҳисоби. – Т.: “Шарқ”, 2004. -74 б.; Ибрагимов А., Очилов И., Қўзиёв Н., Ризаев Н. Молиявий ва бошқарув ҳисоби. / Ўқув қўлланма. – Т.: “ЎҚИСОД-МОЛИҲА”, 2008. – 444 б.; Уразов К.Б. Иқтисодий эркинлаштириш шароитида бухгалтерия ҳисобининг концептуал масалалари. Т.: “Фан”, 2005. – 236 б.; Қурбонбоев Ж.Э. Корхоналарда ҳисоб сиёсатини шакллантириш, юритиш ва ривожлантириш истикболлари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун диссертацияси автореферати. – Т.: 2005. – 8 б.; Дусмуратов Р.Д., Джураев Б.М. Қишлоқ хўжалик корхоналарида ҳисоб сиёсати: услубий ва ташкилий-техник жиҳатлари. – Т.: 2016. – 121 б.

- активларнинг ҳар бир гуруҳи ва кичик гуруҳи бўйича амортизация нормалари (ҳисоблаш усуллари).

Демак, Солиқ кодексининг 77-моддасига кўра солиқ тўловчи солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсатини ишлаб чиқиши зарур экан. Шу ўринда ҳақли савол туғилади: Хуш солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсати ўзи нима? Солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсати нима учун керак? Агарда солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсати ишлаб чиқилмаса нима бўлади?.

Албатта, бундай саволларнинг туғилиши табиий ҳолат. Чунки, Солиқ кодексида мазкур саволларга нисбатан жавоб сифатида изоҳлар кўрсатиб ўтилмаган. Шунингдек, солиқ тўловчи томонидан солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсати ишлаб чиқилиб, хўжалик юритувчи субъект раҳбарининг буйруғи билан тасдиқланиб ҳудудий солиқ органларига топшириш мажбурияти кўзда тутилмаган ҳамда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда унинг тузилмаслиги, яъни мавжуд эмаслиги учун молиявий санкциялар белгиланмаган.

Шундай экан, дастлаб солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсати тушунчасига тухталиб ўтсак. Экспертларнинг фикрига кўра “Солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсати – бу фақат солиқ солиш мақсадларида ҳужжатлар юритиш ва солиқларни ҳисоблаш қоидаларидир”³⁷.

Соҳа мутахассиси Д.Саидова ушбу тушунчани солиқ ҳисоби сиёсати деб атаган ҳолда “Солиқ ҳисоби сиёсати (СХС) – бу солиқ тўловчининг ички ҳужжати бўлиб, унда қабул қилинган солиқ ҳисоби тизими тасдиқланади”³⁸ деб таъкидлайди.

Юқоридаги таърифларга кўра солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсати алоҳида ҳужжат сифатида ишлаб чиқилиши назарда тутилган. Ваҳоланки, Солиқ кодексининг 77-моддасига мувофиқ ушбу ҳисоб сиёсати ихтиёрий шаклда тасдиқланиши белгиланган. Шу сабабли, уни алоҳида бир ички ҳужжат сифатида ёки хўжалик юритувчи субъект ҳисоб сиёсатининг бир бўлими кўринишида тузиш мумкин (расм).

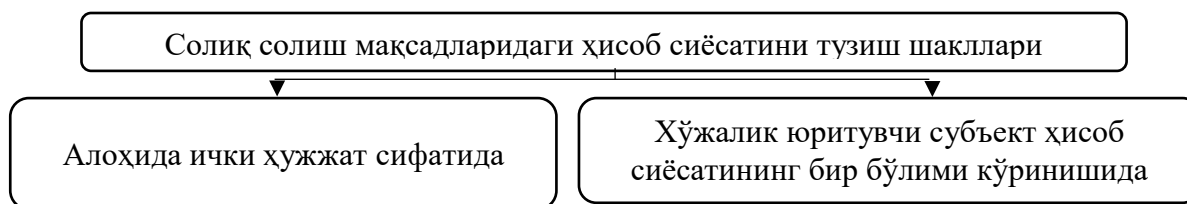
Умуман олганда, солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсатини солиқ тўловчи қайси бир шаклини танлашидан қатъий назар, уни ишлаб чиқишда нималарга эътибор қаратиш муҳим аҳамият касб этади. Албатта, Солиқ кодексининг 77-моддасида нималар акс эттирилиши кераклиги белгилаб қуйилган. Лекин, уни ишлаб чиқишда мазкур қоидаларни норма сифатида қабул қилиб акс эттириб қуйиш нотўғри ёндашув ҳисобланади.

Бу борада иқтисодий адабиётлардаги фикр-мулоҳазалар ва амалиётдаги ёндашувлар ўрганилди. Жумладан, иқтисодчи олимлар А.Ибрагимов, И.Очилов, Н.Қўзиев ва Н.Ризаевлар ҳисоб сиёсатининг учинчи бўлимини “Солиққа оид масалалар” деб номлаб, унда қуйидагилар акс эттирилишини тавсия этишган:

“ - алоҳида ҳисоб юритишни ташкил этиш тартиби (фаолият турлари бўйича, сотилган товарлар бўйича, ҳар хил ставкаларда ҚҚС солинадиган, ҚҚС солинмайдиган ва ҳоказо);

³⁷ <https://yaran.uz/soli%D2%9B-solish-ma%D2%9B-sadlaridagi-%D2%B3isobot-siyosati-2020-jil/>

³⁸ https://buxgalter.uz/uz/soliq_iqtisod_siesati/soliq_hisobi_siesatini_qanday_tuzish_kerak_1_kirish_qismi

Расм. Солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсатини тузиш шакллари³⁹

- ижтимоий соҳа объектларини алоҳида ҳисобга олишни ташкил этиш (мулклар имтиёз берилган ва имтиёз берилмаган ишлаб чиқаришларда бирга қўшиб ишлатилган ҳолларда мулк солиғи бўйича имтиёзга ҳуқуқ олиш учун)⁴⁰.

Юқоридаги иқтисодчи олимлар томонидан ҳисоб сиёсатида акс эттирилиши керак деб кўрсатилаётган қоидалар кўпроқ фойда солиғи, қўшилган қиймат солиғи (ҚҚС) ва мулк солиғига тегишли ҳисобланади. Бироқ, солиқ тўловчи томонидан бошқа солиқ турлари ҳам тўланиши мумкин. Шу билан бирга, кўрсатилган солиқ турлари бўйича солиқ солиш объекти, базаси, солиқ имтиёзлари, солиқ ставкалари, ҳисоблаб чиқариш, солиқ ҳисоботини тақдим этиш ва тўлаш тартиблари акс эттирилиши кўрсатиб ўтилмаган.

Соҳа мутахассислари Р.Д.Дусмуратов ва Б.М.Джураевлар ҳам солиққа оид масалаларни ҳисоб сиёсатининг бир бўлими кўринишида ишлаб чиқишни таклиф этиб, фермер хўжалиги ҳисоб сиёсатининг солиққа оид жиҳатларини очиб берганлар. Яъни, фермер хўжалиги ҳисоб сиёсатининг тўртинчи бўлимини “Солиқ ҳисобига оид масалалар”⁴¹ деб номлаган ҳолда, унда қуйидаги масалалар аҳамият қаратиш кераклигини тавсия қилишган:

- ягона ер солиғини ҳисоблаш, тўлаш тартиби, муддатлари;
- ходимлар иш ҳақидан ушланадиган даромад солиғи, бошқа ушланмалар ва ажратмаларни ҳисобга олиш услуги;
- асосий фаолиятнинг бошқа турларидан олинадиган даромадларни солиққа тортиш услуги;
- экспорт-импорт операциялари бўйича солиқлар ва божхона тўловларини ҳисобга олиш услуги;
- солиқ ҳисоботи ва солиққа оид бошқа ҳисоб-китоблар.

Мазкур ёндашувда тадқиқот объекти фермер хўжаликлари бўлганлиги боис, асосан уларнинг фаолият хусусиятлари ҳисобга олинган ҳолда солиқ қонунчилигига мувофиқ солиқ ҳисобига оид масалалар баён этилган.

Тадқиқот объекти бўлган Тошкент вилояти “Агрокимёхимоя” акциядорлик жамияти (АЖ)да эса солиққа оид масалалар бўйича ҳисоб сиёсатининг “Умумий қоидалар” бўлимида “1.7. Бюджет билан

³⁹ Муаллифлар томонидан ишлаб чиқилган

⁴⁰ Ибрагимов А., Очилов И., Қўзиёев Н., Ризаев Н. Молиявий ва бошқарув ҳисоби. / Ўқув қўлланма. – Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2008. – 9 б.

⁴¹ Дусмуратов Р.Д., Джураев Б.М. Қишлоқ хўжалик корхоналарида ҳисоб сиёсати: услубий ва ташкилий-техник жиҳатлари. – Т.: 2016. – 103 б.

умумбелгиланган солиқлар тизимида (ёки ягона солиқ тўлови бўйича) ҳисоб-китоб қилинади. Солиққа тортишда: товарларни сотиш бўйича алоҳида; агрохимиявий (бошқа) хизматлар кўрсатиш бўйича алоҳида ҳисоб-китоб қилинади” деган қоида белгиланган ҳолос.

Фикримизча, Тошкент вилояти “Агрокимёҳимоя” АЖ ҳисоб сиёсатининг “Умумий қоидалар” бўлимида солиққа оид масалалар бўйича белгиланган қоидалар бугунги кун талабига жавоб бермайди. Чунки, унда асосан солиқ тўловчи сифатида амалдаги солиқ қонунчилигига асосан қайси солиқ тўловлари тўланишига қараб ва фаолият турлари бўйича алоҳида ҳисоб-китоб қилиниши қайд этилган. Амалда қайси солиқ тўловлари тўланиши белгиланганлиги, солиқ турлари бўйича солиқ солиш объекти, солиқ базаси, солиқларни ҳисоблаб чиқариш, солиқ ҳисоботини тақдим этиш ва тўлаш тартиблари ҳамда белгиланган қоидаларга риоя этилиши устидан масъул шахслар кўрсатилмаган. Бу эса, ахборотдан фойдаланувчиларга қандай солиқлар тўланиши, улар қандай ҳисоб-китоб қилиниши (усуллари) ва нега айнан шундай тартибда ҳисобланганлиги кўрсатиб бериш (асослаш), қайси муддатларда солиқ ҳисоботини тақдим этиш ва тўлаш мажбурияти белгиланганлиги тўғрисида тўлиқ маълумот олиш имконини бермайди.

Амалдаги солиқ қонунчилигига мувофиқ бугунги кунда Тошкент вилояти “Агрокимёҳимоя” АЖ солиқ тўловчи сифатида бир нечта солиқ (қўшилган қиймат солиғи, фойда солиғи, жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи, ер солиғи, мулк солиғи, ижтимоий солиқ) турларини тўловчиси ҳисобланади. Шу боис, солиқларни ҳисоблаш, тўлаш ва назорат қилиш тартиблари ҳисоб сиёсатида ўз аксини топиши керак деб ҳисоблаймиз. Шунингдек, солиққа оид масалалар ҳисоб сиёсатининг “Умумий қоидалар” бўлимида эмас, балки алоҳида “Солиқ солиш масалалари” бўлимини киритган ҳолда очиб берилиши лозим.

Шундай қилиб, илмий-услубий манбалар ва амалиётни ўрганиш шуни тасдиқладики, ҳисоб сиёсатининг солиқ солиш масалалари билан боғлиқ жиҳатлари алоҳида бухгалтерия ҳисоби объектлари билан ҳам узвий боғлиқ бўлганлиги боис, солиқ солиш мақсадларидаги ҳисоб сиёсатини алоҳида ҳужжат шаклида эмас, балки ташкилот ҳисоб сиёсатининг бир бўлими сифатида киритишни таклиф этамиз. Шу билан бирга, Тошкент вилояти «Агрокимёҳимоя» АЖ тизимидаги ташкилотлар ҳисоб сиёсатида белгиланган қоидалар фойдаланувчиларни солиқларни ҳисоблаш, ҳисобга олиш ва ҳисобда акс эттириш билан боғлиқ бухгалтерия ахбороти билан тўлиқ таъминламайди. Шу боис, ҳисоб сиёсатининг «Солиқ солиш масалалари» қисмида қуйидагиларни акс эттириш мақсадга мувофиқ бўлади:

Солиқ солиш масалалари:

➤ солиқ ва йиғимларнинг норматив-ҳуқуқий асослари. Бунда солиқ тўловчи белгиланган солиқларни ҳисоблаш, ҳисоботини тақдим этиш ва тўлаш тартиби ҳамда ҳисобда акс эттириш учун зарур бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни келтириб ўтади. Масалан:

- Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси;

- Ўзбекистон Республикаси “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида”ги Қонуни;
- Ўзбекистон Республикаси Бухгалтерия ҳисоби миллий стандартлари (БХМС);
- Солиқ солиш билан боғлиқ тегишли тартибда тасдиқланган норматив ҳужжатлар.

➤ солиқ солиш масалалари бўйича масъул шахслар. Бунда солиқ солиш масалалари бўйича масъул шахслар рўйхати келтирилади ва уларнинг мажбуриятлари белгилаб қўйилади:

1) Солиқ солиш масалалари бўйича масъул шахслар рўйхати:

- ✓ бухгалтерия ҳисоби субъектининг раҳбари;
- ✓ бухгалтерия ҳисоби хизматининг раҳбари;
- ✓ мол-мулкларнинг сақланиши учун моддий жавобгар шахслар.
- ✓ бошқа масъул шахслар (агарда аудиторлик ташкилотлари, солиқ маслаҳатчилари ташкилотлари ва уставида бухгалтерия ҳисобини юритиш бўйича хизмат кўрсатиш назарда тутилган бошқа ташкилотлар шартнома асосида юклатилган бўлса қайт этилиши лозим).

2) Солиқ солиш масалалари бўйича масъул шахсларнинг мажбуриятлари:

- амалдаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган қоидаларга амал қилади;
- солиқ солиш объектлари ва солиқ солиш билан боғлиқ объектларни ҳисобга қўйиш ва улар тўғрисидаги ахборотларни аниқлиги ва тўғрилигини таъминлаш;
- солиқларни ҳисоблаб чиқариш ва солиқ ҳисоботини тузиш мақсадида ҳисоб ҳужжатларини Солиқ кодекси талабларига мувофиқ юритилишини таъминлаш;
- солиқларни ўз вақтида тўғри ҳисоб-китоб қилиш, ҳисобга олиш ва ҳисобда акс эттириш ҳамда солиқ ҳисоботини тақдим этиш ва тўлаш муддатларига қатъий риоя этиш;
- Солиқ кодексининг 22-моддасида белгиланган мажбуриятларни тўлиқ бажарилишини таъминлаш ва бошқалар.

➤ тўланадиган солиқлар рўйхати. Бу қисмда солиқ тўловчи томонидан амалдаги солиқ қонунчилигига мувофиқ тўланадиган солиқлар кўрсатиб ўтилади. Хусусан, Тошкент вилояти «Агрокимёҳимоя» АЖ томонидан тўланадиган солиқлар:

- 1) Қўшилган қиймат солиғи;
- 2) Фойда солиғи;
- 3) Ер солиғи (юридик шахслардан олинадиган ер солиғи);
- 4) Мол-мулк солиғи (юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ)
- 5) Жисмоний шахслардан ундириладиган даромад солиғи;
- 6) Ижтимоий солиқ.

➤ солиқ регистрларини тузиш шакли ва тартиби. Ушбу қисмда

қуйидагилар белгилаб қуйилади:

1. Ҳисоб ва солиқ ҳужжатлари қоғозда ва (ёки) электрон шалларда тузилади;

2. Солиқ тўловчи учун белгиланган ҳар бир солиқ тури бўйича солиқ ҳисоботи Давлат Солиқ Қумитаси (ДСҚ) томонидан тасдиқланган шаклларда тузилади. Бунда ҳар бир солиқ тури бўйича солиқ ҳисоботи шакли кўрсатилади;

3. Ташкилот томонидан мустақил ишлаб чиқилган солиқ регистрларини тузиш тартиби ва шакллари ҳисоб сиёсатига қўшимча ҳужжатлар сифатида илова қилиниши кўрсатилади;

4. Солиқларни ҳисоб-китоб қилишда маълумотлар бухгалтерия ҳисоби регистрларидан олинadиган бўлса, ушбу регистрлар кўрсатилади;

5. Солиқ ҳисоботларини сақлаш муддатлари кўрсатиб берилади.

➤ солиқ солиш мақсадларида алоҳида-алоҳида ҳисоб юритиш тартиби. Бунда солиқ тўловчи бир вақтнинг ўзида солиқ кодексида солиқ солишнинг турли тартиби назарда тутилган фаолият турларини амалга оширганда, бухгалтерия ҳисоби маълумотларига асосан солиқ солиш объектларининг ва солиқ солиш билан боғлиқ объектларнинг алоҳида-алоҳида ҳисоби қайси усулда юритилиши кўрсатилади.

➤ солиқ солиш тартиби. Бу ҳисоб сиёсатининг “Солиқ солиш масалалари” бўлимининг муҳим аҳамиятга эга бўлган асосий қисми ҳисобланади. Бунда солиқ тўловчи ҳар бир солиқ тури бўйича солиқ элементларини батафсил баён этиши лозим. Яъни, ҳар бир солиқ тури бўйича қуйидаги маълумотлар тўлиқ очиқ берилиши лозим:

- нималар солиқ солиш объекти ҳисобланади;
- қандай имтиёзлар мавжуд ва у ким томонидан ёки қайси норматив ҳужжат асосида белгиланган;
- солиқ солинадиган база қандай аниқланади;
- солиқ ставкалари қандай белгиланган;
- солиқ қандай ҳисоб-китоб қилинади;
- қайси муддатда солиқ ҳисоботи тақдим этилиши лозим;
- ҳисобланган солиқ суммаси қайси муддатдан кечиктирмасдан тўланиши лозим.
- солиқларни ҳисоблаш, ҳисобга олиш ва ҳисобда акс эттириш билан боғлиқ хўжалик операциялари бухгалтерия ҳисобида қандай акс эттирилади.

➤ солиқ солиш билан боғлиқ бошқа масалалар. солиқ солиш мақсадларида белгиланган қоидаларни ўзгартириш ва (ёки) унга қўшимчалар киритиш солиқ тўловчи томонидан қайси усулда амалга оширилиши, солиқ солиш мақсадларида ҳисобни юритиш усули, мазкур бўлимда солиқларни ҳисоблаб чиқариш, ҳисоботини тақдим этиш ва тўлаш тартиби бўйича белгиланган қоидаларни бузган шахсларга нисбатан жавобгарлик, давлат солиқ органлари мансабдор шахсларининг ҳаракати (ҳаракатсизлиги) натижасида солиқ тўловчининг солиқ кодексининг 21-моддасида белгиланган

ҳуқуқларининг бузилиш бўйича судга шикоят қилиш тартиби ва бошқа солиқ солиш билан боғлиқ масалалар кўрсатиб ўтилади.

Хулоса қилиб айтганда, таъминот ташкилотларида ҳисоб сиёсатини шакллантиришда юқоридаги таклифларнинг инобатга олиниши қуйидагиларга имкон яратади:

- ҳисоб сиёсатининг таркибий тузилиши мантиқан изчил шаклланиши ва молиявий-хўжалик фаолиятининг барча жиҳатларини тўлиқ камраб олиш таъминланади;

- “Солиқ солиш масалалари” бўлимида ҳар бир солиқ тури бўйича солиқ элементлари батафсил кўрсатиб берилади. Бу эса, ундан фойдаланувчи учун оддий ва тушунарли бўлишини таъминлайди;

- таъминот ташкилотларида солиқ ҳисоби юритилишини тартибга солиш имконини беради;

- бухгалтерия ва солиқ ҳисоби ўртасидаги ўзаро боғлиқни акс эттирувчи солиқ регистрлари шаклини белгилайди;

- таъминот ташкилотлари томонидан солиқ мажбуриятларини белгилаш чоғида хўжалик операцияларида қўлланиладиган нормалар ва қоидаларни белгилайди;

- солиқларни тўғри ҳисоб-китоб қилиш, солиқ ҳисоботини ўз вақтида тузиш ва тақдим этиш тартиби бўйича ахборот олиш имкониятини оширади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Астахов В.П. Теория бухгалтерского учета. – Ростов н/Дон.: Издательский центр «МарТ», 2002. – 411 с.

2. Любушин Н.П., Жаринов В.В., Бородина Н.В. Теория бухгалтерского учета. Учеб. пособие для вузов / под ред проф Н.П.Любушина – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 198 с.

3. Do'smuratov R.D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. –Т.: «Fan va texnologiya», 2013. - 476 б.

4. Каримов А.А., Исломов Ф.Р., Авлоқулов А.З. Бухгалтерия ҳисоби. – Т.: “Шарқ”, 2004. -74 б.

5. Ибрагимов А., Очилов И., Қўзиев Н., Ризаев Н. Молиявий ва бошқарув ҳисоби. / Ўқув қўлланма. – Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2008. – 444 б.

6. Уразов К.Б. Иқтисодиётни эркинлаштириш шароитида бухгалтерия ҳисобининг концептуал масалалари. Т.: “Фан”, 2005. – 236 б.

7. Қурбонбоев Ж.Э. Корхоналарда ҳисоб сиёсатини шакллантириш, юритиш ва ривожлантириш истиқболлари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун диссертацияси автореферати. – Т.: 2005. – 8 б.

8. Дусмуратов Р.Д., Джураев Б.М. Қишлоқ хўжалик корхоналарида ҳисоб сиёсати: услубий ва ташкилий-техник жиҳатлари. – Т.: 2016. – 121 б.

9. https://saylordotorg.github.io/text_exploring-business-v2.0/s16-01-the-role-of-accounting.html

10. <https://yaran.uz/soli%D2%9B-solish-ma%D2%9B-sadlaridagi-%D2%B3isobot-siyosati-2020-jil/>